

Knihovna Karla Hudce

*Library of Karel Hudec*Josef Chytil¹¹Ornitologická stanice Muzea Komenského v Přerově, Bezručova 10, 750 11 Přerov; chytil@prerovmuzeum.czChytil J. 2019: Knihovna Karla Hudce. / *Library of Karel Hudec*. Zprávy MOS 77: 46–50.

Karel Hudec patří bezesporu mezi nejvýznamnější postavy celé historie české a slovenské ornitologie. Shrnutí jeho postavení a zásluh včetně úplné bibliografie bylo publikováno v minulém čísle Zpráv MOS. Jeho přínos je tak zásadní, že si zaslouží stručné zpracování i jeho rozsáhlá knihovna. Ta konečkonců jasně svědčí o jeho širokém záběru na poli ornitologie, zoologie, biologie, ochrany přírody, kultury a mnoha dalších. O jeho vlivu a významu svědčí mimo jiné i to, v kolika knihách je vepsáno osobní věnování autora.

Karel Hudec can be regarded as one of the most prominent ornithologists in the history of Czech (Czechoslovak) ornithology. The personal library left by this great man is a testament to the wide scope of his reading which encompassed not only ornithology, but also zoology, conservation, culture, and many other subjects. The great influence he exerted is evident by the numerous dedications to him found in the works of other authors. A review of the life and work of Karel Hudec was published in the last issue of Zprávy MOS.

Keywords: Karel Hudec, library

Knihovna Karla Hudce je v současné době zpracována ve formě excelové tabulky a zapsána v přírůstkové knize knihovny Ornitologické stanice Muzea Komenského v Přerově (dále jen ORNIS). Na ORNIS se dostala díky jeho závěti, ve které nám knihovnu odkázal. Dopředu jsme se ale domluvili s Karlem i Jihomoravskou pobočkou ČSO, že si ponechají kompletní řadu (celkem 22 svazků) monumentálního kompendia věnovaného ptákům střední Evropy (VON BLOTZHEIM & BAUER 1966–1997). Ta v knihovně jihomoravské pobočky chyběla, ORNIS ji má kompletní a Karel jako čestný člen této pobočky s touto výjimkou rád souhlasil. Následující stručný přehled je nutně jen subjektivním výběrem některých zajímavých titulů z Karlovy knihovny.

V této knihovně vždy zaujímaly významné místo regionální avifauny. Ty pokrývaly velkou část území Česka i Československa, zde jen namátkou několik titulů: Ptactvo Bohdanečska (ŠTANCL & ŠTANCLOVÁ 1987), Vodňanska (KLOBEC & KLIMEŠ 1995), Písecka (BUREŠ ET AL. 1995), Chebska (JÁGER 2013), Mostecka (BÁRTA ET AL. 1973), Tábořska (FIŠER 2006), Kolínska (BENEŠ ET AL. 1982).

V knihovně nechyběly přehledy ptáků významných ptačích rezervací (FIALA 2008, HORA ET AL. 2010, MACHÁČEK 2009), velkoplošných chráněných území (NP Krkonoše: FLOUSEK ET AL. 2015, NP Podyjí: MARTIŠKO ET AL. 1995, ŠKORPÍKOVÁ ET AL. 2012), Českého ráje (MRKÁČEK 2011), Slavkovského lesa (ŘEPA & VACÍK 2016) a samozřejmě i avifauny měst (Ostrava: KOUTECKÁ 2001, Pardubice: VRÁNOVÁ ET AL. 2007, Praha: (WAHL 1945, FUCHS ET AL. 2002). A nepochybuji o tom, že právě vznikající přehled ptactva města Brna bude Karlovi věnován. Pokud ovšem nebude uveden jako jeden z autorů, protože se na přípravě této publikace výrazně podílel. Zastoupeny jsou desítky sborníků z mnoha navštívených akcí (ČSO 2006, 2016), včetně známých přerovských konferencí (Dravci 1985, Sovy 1986, Vodní ptáci 1987, Pěvci 1988). V knihovně nechybějí druhotné monografie starší (ARMSTRONG 1955, BUXTON 1950, LOWE 1954, MOUNTFORT 1957), včetně několika desítek ze známé série Die Neue Brehm Bücherei, až po monografie nejnovější (např. POPRACH 2008, POPRACH ET AL. 2016). Neuvěřitelnou šíři zájmu dokumentují publikace zaměřené na fyziologii

(MATTHEWS 1968), anatomii (KOMÁREK 1979, WORDEN 1979), etologii (FRANKOVÁ & KLEIN 1979, GAISLER 1989, VESELOVSKÝ 2008) a samozřejmě na Karlovu oblíbenou zoogeografii (MAŘAN 1953, BUCHAR 1983), resp. obecnější biogeografii (CULEK 2003, CULEK ET AL. 2013). Oba obory aktivně vyučoval jak v úplných počátcích svého profesionálního života po skončení vysoké školy (vystudoval na brněnské univerzitě obory přírodopis a zeměpis), tak i po odchodu do důchodu z brněnské Akademie věd na univerzitách v Brně a Olomouci (CHYTL I.C.). Vedle geograficky zaměřených knih byly uloženy knihy zabývající se zoologií obratlovců i bezobratlých (GAISLER 1983, LAŠTŮVKA 1996), ekologií (ZLATNÍK 1973, PELIKÁN 1993, LAŠTŮVKA & KREJČOVÁ 2000), také ale sokolnictvím (STERNBERG 1969) a zoologickou nomenklaturou, taxonomií a systematikou (ANONYMUS 1961, KRÁSENSKÝ 2011, HUDEC ET AL. 2003), přičemž u posledně jmenovaného titulu byl jeho hlavním iniciátorem a autorem. Karel stál jako iniciátor u zrodu stěžejního díla shrnujícího v tehdejší době nejmodernější poznatky kvantitativních výzkumů v ornitologii (JANDA & ŘEPA 1986), v knihovně je samozřejmě i navazující publikace evropského formátu (VOŘÍŠEK ET AL. 2008). Nemalou část svého života zasvětil Karel ochraně přírody (se speciálním zaměřením na vodní ptactvo a mokřady), tyto knihy tvořily nemalou část knihovny (kompletní serie MACKOVČIN ET AL. 1999–2009, DICK ET AL. 1994, MATTHEWS 1993, SUCHOMEL 2017). Desítky knih a sborníků z mokřadních konferencí ze všech světadílů byly již součástí archivu, který by měl být v dostupné době také zpracován.

Karel byl jednoznačně jihomoravský patriot v tom nejlepší smyslu. Projevilo se to samozřejmě i v jeho knihovně, od těch nejstarších knižních titulů (HEINRICH 1856, KAŠPAR 1889) až po tituly, na kterých se různou měrou podílel (např. HRIB & KORDIOVSKÝ 2004, BUČEK & LACINA 1990, ZUNA-KRATKY ET AL. 2000, SUCHOMEL I.C.). Zvláštní postavení má v tomto výčtu kniha zachycující staré praktiky ptáčníků (PROCHÁZKA 2005), jejíž sepsání Karel inicioval a byl také hlavním editorem této nezvyklé knížečky. Jsou v ní uloženy velmi otevřené osobní vzpomínky

brněnského ptáčníka, které by jinak byly odsouzeny k úplnému zapomnění.

Kultura i ptáci je jedno ze spojení, které bylo pro Karla typické. Jeho zájem nakonec vyústil i ve zpracování tohoto tématu v jeho poslední knize (HUDEC 2017). Kulturu chápal Karel v tom nejširším pojetí, včetně otázek etických (např. LORENZ 1992, LORENZ 2000, KOMÁREK 2000, LACINA & POLÁČEK 2008, SANIGA 2008 a, b, CÍLEK 2016). Vzhledem k uložení celé knihovny na ORNISu není bez zajímavosti nález knihy od P. FLOSSE (2005).

Nejenom ornitologii živ je člověk – a Karel nebyl výjimkou. Z hlediska zoologie byl každopádně polyhistorem, o čemž svědčí jak jeho vlastní publikace (za všechny HUDEC ET AL. 2007), kontakty s bezpočtem zoologů a také jeho knihovna. Ta obsahuje díla zahrnující množství systematických skupin živočichů, a to od knih pro širokou veřejnost (OBRTTEL 2005) až po vysoce odborné publikace zaměřené na stejnou systematickou skupinu (BUCHAR & RŮŽIČKA 2002).

Zdaleka největší část svého života prožil Karel v Československu, na Slovensku měl řadu životních přátel. V knihovně tím pádem nechybí ani publikace slovenských autorů, téměř všechny i s věnováním (např. DANKO ET AL. 2002, 2008, MATOUŠEK 1961–1963, MATOUŠEK & SCHMIDT 2010). Samozřejmě nemohla chybět ani stěžejní díla předválečná (JANDA 1930) a první ucelené přehledy vybraných skupin ptáků (JIRSIK 1941, 1944, 1955).

Každý, kdo jen trochu Karla Hudce znal, měl jeho jméno spojené s jeho nejoblíbenějším druhem ptáka, husou velkou. Publikace věnované tomuto druhu v knihovně samozřejmě nemohly chybět (RINGLEBEN 1957, LORENZ 1989, IWRB 1991, FARAGÓ 1995).

V tomto přehledu možná některým našim čtenářům (především birdwatcherům) něco chybí. Karel v žádném případě nebyl sběratelem určovacích klíčů ptáků ze všech koutů světa. Na tomto poli vždy zastával názor, že musíme pochopit nejdříve naši faunu (včetně její aktivní ochrany!) a neměl úplně pochopení pro v současné době tak moderní bádání našich ornitologů ve všech koutech světa. Měl samozřejmě velký přehled o ptácích světa (viz jeho pub-

likace s dr. Hanzákem z 60. let), ale v knihovně měl pouze základní přehledy (např. AUSTIN & SINGER 1963), a rezignoval např. na nákup nové řady *Birds of the World* (Lynx, Barcelona). V knihovně ovšem nechyběla základní ornitologická kompendia, jako LANDSBOROUGH (1965), VON BLOTZHEIM & BAUER (1966–1997) a SNOW & PERRINS (1998).

V tomto stručném přehledu nutně chybí většina z oněch více než 450 zapsaných knižních titulů. Součástí knihovny jsou samozřejmě i základní ornitologické časopisy, počínaje úplnými řadami Sylvie, Crexu, Zpráv MOS, Zpráv ČSO, Karel pravidelně dostával i regionální ornitologické (*Acrocephalus*, *Sluka*, *Otus*, *Columba*, *Cinclus*), resp. zoologické a ochrannářské časopisy z Česka i zahraničí (*Arnica*, *Erica*, *Drosera*, *Lynx*, *Tichodroma*, *Aquila*). Většina z nich byla dlouhou dobu ukládána do „vedlejší“ knihovny, ve kterou promě-

nil svou garáž. Ta byla sice docela prostorná, ale posledních nejméně 20 let v ní auto nikdo neviděl – kvůli regálům po všech stranách garáže a nepřehlednému množství krabic uprostřed sem auto nemělo šanci vjet. Velká výhoda byla, že garáž byla necelých 5 minut chůze od Karlova trvalého bydliště, takže i tyto písemnosti byly kdykoliv k dispozici. Těchto časopisů, sborníků a jiných tiskovin se Karel poslední roky života průběžně zbavoval, díky tomu byla doplněna mnoha chybějícími čísly nebo celými řadami knihovna ORNIS. Mezi těmito časopisy zaujímají významné místo *Ibis*, *Journal für Ornithologie* a *Vogelwarte*.

Již zmíněná garáž sloužila ale především jako úložiště Karlova archivu. Dlužno říci, že tyto materiály tvořily podstatnou výplň garáže. Vzhledem k celkovému rozsahu všech písemností bude zpracování tohoto archivu časově poměrně dost náročné.



Obr. 1. / *Fig. 1:* Pravá část knihovny Karle Hudce. / *The right wing of library of Karel Hudce.* Foto: J. Chytil 15.12.2017.

SEZNAM CITOVANÝCH PUBLIKACÍ (ZJEDNODUŠENÉ CITACE)

- ANDĚRA M. & HORÁČEK I. 2005: Poznáváme naše savce.
- ANONYMUS 1961: International code of zoological nomenclature.
- ARMSTRONG E. 1955: The Wren.
- Austin O. & Singer A. 1963: Birds of the world.
- BÁRTA Z. ET AL. 1973: Příroda Mostecka.
- BENEŠ L. ET AL. 1982: Ptáci Kolínska.
- VON BLOTZHEIM U.G. & BAUER K.M. 1966–1997: Handbuch der Vögel Mitteleuropas.
- BUČEK A. & LACINA J. 1990: Pálava: putování biosférickou rezervací.
- BUCHAR J. 1983: Zoogeografie.
- BUCHAR J. & RŮŽIČKA V. 2002: Catalogue of spiders of the Czech Republic.
- BUREŠ J. ET AL. 1995: Ptactvo Písecka.
- BUXTON J. 1950: The Redstart.
- CÍLEK V. ET AL. 2016: Krajiny srdce.
- CULEK M. 2003: Biogeografické členění České republiky II.
- CULEK M. ET AL. 2013: Biogeografické regiony České republiky.
- ČSO 2006: Srdcem a rozumem: 80 let ČSO. Konference Mikulov.
- ČSO 2016: Každý pták se počítá. Konference Mikulov.
- DANKO Š. 2008: Vtáctvo Senného v minulosti a dnes.
- DANKO Š. ET AL. 2002: Rozšíření vtákov na Slovensku.
- DICK G. ET AL. 1994: Vogelparadies mit Zukunft?
- FARAGÓ S. 1995: Geese in Hungary 1986–1991.
- FIALA V. 2008: Náměšttské rybníky a jejich ptactvo 1885–2008.
- FIŠER J. 2006: Ptactvo Táborska.
- FLOSS P. 2005: Poselství J.A. Komenského v současné Evropě.
- FLOUSEK J., GRAMSZ B. & TELENSKÝ T. 2015: Ptáci Krkonoš – atlas hnízdního rozšíření 2012–2014.
- FRANKOVÁ S. & KLEIN Z. 1997: Úvod do etologie člověka.
- FUCHS R. ET AL. 2002: Atlas hnízdního rozšíření ptáků Prahy.
- GAISLER J. 1983: Zoologie obratlovců.
- GAISLER J. 1989: Úvod do etologie.
- HEINRICH A. 1856: Mährens und k.k. Schlesiens Fische, Reptilien und Vögel.
- HEINZEL, H.; FITTER, R. & PARSLow, J. 1972: Pareys Vogelbuch.
- HORA ET AL. 2010: Ptáci národní přírodní rezervace Velký a Malý Tisý.
- HRIB M. & KORDIOVSKÝ E. 2004: Lužní les v Dyjsko-moravské nivě.
- HUDEC K. ET AL. 2003: Soustava a české názvosloví ptáků světa.
- HUDEC K. ET AL. 2007: Příroda České republiky – Průvodce faunou.
- CHYTLÍ J. 2017/2018: Karel Hudec – životopis, bibliografie. Zprávy MOS 75/76: 54–89.
- IWRB 1991: Western Palearctic Geese.
- JANDA J. & ŘEPA P. 1986: Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii.
- JANDA J. 1930: Velký ilustrovaný přírodopis všech tří říší I. - Savci, Ptáci.
- JÄGER D. 2013: Ptactvo Chebska.
- JIRSÍK J. 1941: Naši dravci.
- JIRSÍK J. 1944: Naše sovy.
- JIRSÍK J. 1955: Naši pěvci.
- KAŠPAR R. 1889: Ptactvo moravské.
- KLOUBEC, B. & KLIMEŠ Z. 1995: Ptactva Vodňanska.
- KLOUBEC B. ET AL. 2015: Ptáci Jižních Čech.
- KOMÁREK S. 2000: Příroda a kultura.
- KOMÁREK V. 1979: Anatomia avium domesticarum I.
- KOUTECKÁ V. 2001: Příroda Ostravy.
- KRÁSENSKÝ T. 2011: Etymologie ptačích jmen.
- LACINA J. & POLÁČEK J. 2008: Odkaz Jaromíra Tomečka.
- LANDSBOROUGH T. A. 1965: A new dictionary of birds.
- LAŠTŮVKA Z. 1996: Zoologie pro zemědělce a lesníky.
- LAŠTŮVKA Z. & KREJČOVÁ P. 2000: Ekologie.
- LORENZ K. 1989: Rok husi divej.
- LORENZ K. 1992: Takzvané zlo.
- LORENZ K. 2000: Osm smrtelných hříchů.
- LOWE F. A. 1954: The Heron.
- MACKOVČIN P. (ED). 1999–2009: Chráněná území ČRI-XIV.
- MACHÁČEK P. 2009: Ptáci Lednických rybníků.
- MACHÁČEK P. ET AL. 2008: Výsledky dlouhodobého monitoringu vodních ptáků na jižní Moravě a v jižních Čechách.

- MAŘAN J. 1953: Původ a složení zvířeny Československa.
- MARTIŠKO J. ET AL. 1995: Ptáci Národního parku Podyjí.
- MATOUŠEK B. 1961-1963: Faunistický přehled slovenského vtáctva.
- MATOUŠEK B. & SCHMIDT W. 2010: Původ a význam vedec-kých mien vtákov.
- MATTHEWS G.V.T. 1968: Bird navigation.
- MATTHEWS G.V.T. 1993: The Ramsar Convention on wet-lands: its history and development.
- MIKÁTOVÁ B. & VLAŠÍN M. 2002: Ochrana obojživelníků.
- MOUNTFORT G. 1957: The Hawfinch.
- MRKÁČEK Z. 2011: Ptáci Českého ráje.
- MUSIL P. ET AL. 2001: The long-term trends in the breeding waterfowl populations in the Czech Republic.
- PELIKÁN J. 1993: Přehled obecné ekologie.
- PIŽL V. 2002: Žížaly České republiky.
- POPRACH K. 2008: Sova pálená.
- POPRACH K. ET AL. 2016: Moták lužní.
- PROCHÁZKA A. 2005: Paměti brněnského ptáčníka.
- RINGLEBEN H. 1957: Die Wildgänse Europas.
- ROZUM O. 1935: Ptáci v Praze a okolí.
- ŘEPA P. & VACÍK R. 2016: Hnízdní rozšíření a početnost ptáků ve Slavkovském lese.
- SANIGA M. 2008: Poézia prírody.
- SANIGA M. 2008: Rozjímanie s hlucháňmi.
- SNOW D.W. & PERRINS C. M. 1998: The Birds of the Wes-tern Palearctic 1, 2.
- STERNBERG Z. 1969: Sokolnictví.
- SUCHOMEL J. 2017: Červená kniha: Obratlovci - Biosférická rezervace Dolní Morava.
- ŠKORPÍKOVÁ V. ET AL. 2012: Ptáci Národního parku Podyjí/Thayatal.
- ŠTANCL L. & ŠTANCOVÁ H. 1987: Ptactvo Pardubicka II. Bohdanečsko.
- TILLE A. 1985: Ekologie a biologie husy velké v deltě Dněstru.
- TINBERGEN N. 1973: Zvědaví přírodovědci.
- VESELOVSKÝ Z. 2001: Obecná ornitologie.
- VESELOVSKÝ Z. 2008: Etologie: Biologie chování zvířat.
- VOŘÍŠEK P. ET AL. 2008: A best practice guide for wild bird monitoring schemes.
- VRÁNOVÁ S. ET AL. 2007: Ptáci Pardubic.
- WAHL V. 1945: Pražské ptactvo.
- WORDEN A. 1979: Functional anatomy of birds.
- ZLATNÍK A. 1973: Základy ekologie
- ZUNA-KRATKY T. ET AL. 2000: Die Vögel der March-Thaya-Auen.